

Maatschappelijke meerstemmigheid: Lessen voor goed crisisbeleid

Tijdens de COVID-19-pandemie stond de maatschappelijke meerstemmigheid onder grote druk. Destijds was het onvermijdelijk dat verschillende belangen en waarden van burgers botsten. Maar deze veelzijdigheid van belangen en waarden werd onvoldoende expliciet tegen elkaar afgewogen bij de vorming van beleid. Daarbij voelde niet iedereen zich gehoord, afwijkende perspectieven verdwenen soms naar de achtergrond en maatschappelijke tegenstellingen namen toe. Dat schaadde niet alleen het vertrouwen in de overheid maar ook het democratisch proces en de kwaliteit en effectiviteit van besluitvorming.

Het **Centrum voor Ethiek en Gezondheid (CEG)** vraagt in de essaybundel **Maatschappelijke meerstemmigheid onder druk** regering en parlement om lessen te trekken ter voorbereiding op een volgende (gezondheids)crisis. Het borgen van maatschappelijke meerstemmigheid is geen luxe die kan wachten tot na een crisis, maar een voorwaarde voor democratisch, maatschappelijk gedragen en effectief crisisbeleid. Over hoe we die meerstemmigheid kunnen borgen laat een breed scala van auteurs hun licht schijnen in de essaybundel.

Wat verstaan we onder maatschappelijke meerstemmigheid?

Maatschappelijke meerstemmigheid gaat over verschillen. Verschillen in opvattingen van burgers over wat juist is, in waarden, wereldbeelden en culturen. **Dat mensen verschillend denken over wat zij belangrijk vinden in het leven is de kern van een democratische samenleving.** Deze verschillen moeten erkend en gerespecteerd worden. Ondanks dat meerstemmigheid veronderstelt dat er verschillen zijn en mogen zijn, moeten we toch tot een goed samenleven komen.

Meerstemmigheid vraagt daarom om naar elkaar te luisteren met een open blik, zodat we van elkaar kunnen leren ten behoeve van het algemeen belang. Dit betekent niet dat alle uitingen geoorloofd zijn. Maatschappelijke meerstemmigheid is een voortdurende strijd, maar wel op basis van wederzijds respect.

Waarom is borging van maatschappelijke meerstemmigheid belangrijk?

Een gezondheidscrisis vraagt om snelle besluiten, maar snelheid mag niet ten koste gaan van democratische legitimiteit. Zeker naarmate het acute karakter van een crisis afneemt.

Wanneer niet ieders waarden, belangen en perspectieven zichtbaar worden meegewogen:

- Neemt maatschappelijk vertrouwen af;
- Ontstaat polarisatie;
- Verslechtert de kwaliteit van beleid;
- Vermindert de bereidheid van burgers om mee te werken.

Juist onder hoge druk is het essentieel om ruimte te houden voor verschillende perspectieven uit samenleving, wetenschap en politiek.

Wat betekent dat voor politiek en beleid?

1) Maak waarden expliciet

Beleid is nooit uitsluitend gebaseerd op feiten. Gezondheids crises vragen om afwegingen tussen verschillende waarden en belangen, zoals lichamelijke gezondheid, vrijheid, bestaanszekerheid, onderwijs, solidariteit en mentale gezondheid. Maak deze afwegingen transparant en leg uit waarom bepaalde keuzes worden gemaakt.

2) Luister naar alle burgers

Luister niet alleen naar burgers die zich vanzelf laten horen, maar organiseer actief gelegenheden (al dan niet digitaal) om verschillende perspectieven te horen. Ook kritische geluiden kunnen waardevolle informatie bevatten over zorgen, ervaringen en blinde vlekken in (crisis)beleid.

3) Benut de volle breedte van wetenschap en ervaringskennis

Een gezondheidscrisis is meer dan een medisch-technisch probleem. Naast geneeskunde en epidemiologie - die leidend waren voor crisisbeleid tijdens de pandemie - zijn bijvoorbeeld ook de gedragswetenschappen, sociale wetenschappen, economie, bestuurskunde, ethiek en ervaringskennis nodig om evenwichtige besluiten te nemen. Zeker als de crisis langer aanhoudt dan eerder gedacht.

4) Houd rollen van politiek en wetenschap zuiver

Wetenschap onderzoekt en adviseert; politiek beslist en verantwoordt. Tijdens de pandemie leken deze rollen door elkaar heen te lopen. Duidelijkheid over deze verschillende verantwoordelijkheden versterkt democratische legitimiteit en voorkomt dat wetenschappelijke expertise wordt gepolitiseerd en dat politieke verantwoordelijkheden worden gede-politiseerd.

5) Keer zo snel als mogelijk terug naar normale democratische besluitvorming

Een crisis kan tijdelijk uitzonderlijke besluitvorming rechtvaardigen. Naarmate een crisis langer duurt, moeten parlementaire controle, maatschappelijke participatie en regulier bestuur zo snel mogelijk worden hersteld.

Conclusie

De voorbereiding op een volgende gezondheidscrisis gaat niet alleen over draaiboeken, bevoegdheden en medische capaciteit. Zij vraagt ook om **investering in onze democratie**.

Maatschappelijke meerstemmigheid borgen vergroot de legitimiteit van beleid, versterkt het vertrouwen tussen overheid en samenleving en draagt bij aan beter onderbouwde en beter uitvoerbare besluiten.

Een weerbare samenleving vraagt daarom om een overheid die juist in tijden van crisis ruimte blijft maken voor verschillende stemmen.

De Tweede Kamer kan bijdragen aan beter crisisbeleid door:

- Bij iedere grote crisismaatregel expliciet te vragen welke waarden en belangen tegen elkaar zijn afgewogen;
- Te toetsen of verschillende burgerperspectieven daadwerkelijk zijn betrokken;
- Te pleiten voor (digitale) infrastructuur om tijdens een crisis perspectieven van burgers op te halen;
- Aandacht te vragen voor interdisciplinaire wetenschappelijke advisering;
- De scheiding tussen wetenschappelijke advisering en politieke besluitvorming scherp te bewaken;
- Periodiek te beoordelen of crisisbevoegdheden nog proportioneel zijn of al afgebouwd kunnen worden.

Meer weten?

Zie de essaybundel **Maatschappelijke meerstemmigheid onder druk**. Waarborgen van pluralisme tijdens een gezondheidscrisis (Boom Bestuurskunde, 2024)

In dit boek reflecteren het CEG en gerenommeerde auteurs als Marli Huijter, Hans Boutellier, Paul Depla en Nationale Ombudsman Reinier van Zutphen op vragen als: hoe gaan we om met botsende waarden en belangen? Wat vraagt het om écht te luisteren naar burgers? Wat is een gepaste en vruchtbare verhouding tussen wetenschap, beleid en politiek?

Download de essaybundel **Maatschappelijke Meerstemmigheid onder druk** **hier** of luister de podcastaflevering uit onze podcastreeks Morele Wezens.

